

การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษากับความล้มเหลวของคุณภาพการศึกษาไทย Quality Assurance in Higher Education and the Failure of Thai Education

วรุฒม์ อินทฤทธิ์

Warut Intarit

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Department of Social Studies, Faculty of Education, Phuket Rajabhat University

e-mail: warut.i@pkr.ac.th

Received: July,17 2025

Revised: July,25 2025

Accepted: July,25 2025

Similarity Index: 16.63%

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการ เรื่อง การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษากับความล้มเหลวของคุณภาพการศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกันคุณภาพการศึกษาไทยภายใต้วัฒนธรรมการทำงานของไทยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวทางการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เรียนมั่นใจว่าหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ มีคุณภาพ โดยการประกันคุณภาพการศึกษาในหลากหลายมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบันได้กำลังพัฒนาไปตามเกณฑ์การประกันคุณภาพเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (Asean University Network Quality Assurance) หรือ AUN-QA เพื่อยกระดับการศึกษาทั้งระบบให้มีคุณภาพอย่างเป็นสากล อย่างไรก็ตาม การประกันคุณภาพการศึกษานั้นอยู่บนพื้นฐานของการทำงานอย่างเป็นระบบและความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งขัดแย้งกับวัฒนธรรมการทำงานของระบบราชการของไทยที่ให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ การทำงานที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนบุคคล ที่นำมาสู่ความไม่ประสบความสำเร็จทางการศึกษาหลายประการทั้งระดับภาษาอังกฤษอันเป็นภาษาสากลของโลกของคนไทยอยู่ในระดับต่ำมาก มหาวิทยาลัยในประเทศไทยอยู่ในอันดับต่ำเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียน ความสามารถในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงน้อยจนส่งผลให้บัณฑิตปริญญาตรีเกิดอัตราการว่างงานสูงในปัจจุบัน อันสะท้อนถึงความท้าทายและความล้มเหลวระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษา, ความล้มเหลว, คุณภาพการศึกษาไทย

Abstract

This academic article titled “Quality Assurance in Higher Education and the Failure of Thai Education” aims to analyze the quality assurance mechanisms in Thai higher education within the context of Thai bureaucratic work culture, which has significantly contributed to the systemic failures of the national education system. Educational quality assurance serves as a crucial process to ensure stakeholders, particularly students, that academic programs offered by higher education institutions meet established standards of excellence. Currently, several universities in Thailand—especially Rajabhat Universities—are aligning their internal quality assurance systems with international frameworks such as the ASEAN University Network Quality Assurance (AUN-QA), in an effort to elevate academic standards and achieve global competitiveness. However, the implementation of effective quality assurance relies fundamentally on systematic operations and educational equity principles that often clash with the prevailing culture of the Thai bureaucratic system, which is deeply rooted in patronage networks and reciprocal exchange of personal benefits. Such a cultural framework undermines efforts to establish a merit-based and transparent quality assurance system, thereby contributing to multiple educational shortcomings. Notably, Thai students consistently perform poorly in English proficiency—an essential global skill. Thai universities also rank relatively low compared to their counterparts within the ASEAN region. Furthermore, the system continues to struggle with producing highly competent graduates, as evidenced by the high unemployment rates among bachelor's degree holders. These challenges reflect broader structural weaknesses and underscore the persistent failures of Thailand's current educational framework.

Keywords: Quality Assurance, Failure, Quality of Thai Education

บทนำ

การประกันคุณภาพเริ่มใช้เป็นที่ครั้งแรกในภาคอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อรับประกันคุณภาพ และการกำหนดมาตรฐานสินค้าและบริการ ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดหรือตามที่โฆษณาเอาไว้ ดังที่ Hacquebord & Berg (1980) อธิบายว่า การประกันคุณภาพพัฒนามาจากการตรวจสอบขั้นพื้นฐานและเป็นวิธีการที่ช่วยลดและเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบโดยใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เห็นได้อย่างชัดเจนจากพัฒนาการของกิจกรรมด้านคุณภาพในสหรัฐอเมริกาที่สร้างโดย Feigenbaum โดยเขาได้ริเริ่มกำหนดขั้นตอนของการประกันคุณภาพไว้ 5 ขั้นตอน

ประกอบด้วย Operator Quality Control, Foreman Quality Control, Inspection Quality Control, Statistical Quality Control และ Total Quality Control ที่พัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1900 และต่อมา แนวคิดของ Total Quality Control ได้ถูกพัฒนาเป็น Total Quality Management หรือที่เรียกว่าระบบการจัดการคุณภาพโดยรวมจนสามารถนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมในภาคอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษที่ 1960 และกลายเป็นโมเดลของการประกันคุณภาพที่เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันในปัจจุบันสำหรับประเทศไทย แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษาถูกบรรจุลงในกฎหมายครั้งแรกในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 47 ที่ระบุว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563) และต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2562 แนวทางและการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาก็ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตามที่กฎหมายกำหนดจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรด้วยเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (Asean University Network Quality Assurance) หรือ AUN-QA และประเมินคุณภาพระดับคณะและระดับสถาบันด้วยเกณฑ์ คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence) หรือ EdPEX ที่แพร่หลายไปในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในปัจจุบัน และมีวัตถุประสงค์ยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้เทียบเคียงได้กับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศที่จะนำไปสู่การเคลื่อนย้าย (Mobility) ของนักศึกษาในกลุ่มชาติอาเซียนด้วยกันได้ แต่ผลการรายงานด้านการศึกษาและการจัดอันดับการศึกษาของไทยในมิติต่าง ๆ พบว่า ประเทศไทยมีคุณภาพการศึกษาที่แย่งอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น ผลการสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ที่ไม่เพียงสะท้อนความสามารถของนักเรียนแต่ยังบ่งชี้ว่าสถาบันการผลิตครูของชาติหรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะบ่มเพาะให้เกิดครูที่มีศักยภาพใกล้เคียงกันทั้งประเทศ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงมีสูง และตัวชี้วัดสำคัญคือความเป็นนานาชาติที่สะท้อนผ่านความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทยซึ่งยังอยู่ในระดับต่ำมาก (Very low) (Education First, 2024) จึงเกิดเป็นประเด็นพิจารณาสำคัญว่า เพราะเหตุใดแนวคิดการประกันคุณภาพที่พัฒนาอย่างยาวนานกว่า 8 ทศวรรษ และการที่ประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงยังไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นวิธีบริหารจัดการเพื่อเป็นหลักประกันหรือสร้างความมั่นใจว่ากระบวนการหรือการดำเนินงานจะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพตรงตามที่กำหนด การประกันคุณภาพเป็นการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผล และสร้างความพึงพอใจให้ผู้เกี่ยวข้องว่าผลลัพธ์นั้นมีคุณภาพ การประกันคุณภาพภายในเป็นการสร้างระบบและกลไกในการพัฒนาติดตามตรวจสอบ และประเมินการดำเนินงานของสถาบัน/องค์กร ให้เป็นไปตามนโยบายเป้าหมายและระดับคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษากำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในเสนอต่อสถาบัน/หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) หรือ สมศ. หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษามีหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การประเมินมีความสมดุลระหว่างเกณฑ์ที่กำหนดกับงานที่สถานศึกษา (พระเมธีปริยัติธาดา และคณะ, 2564) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2561) ยังระบุว่าการประกันคุณภาพเป็นการประเมินผลและการติดตาม คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับ และประเภทการศึกษา โดยมีกลไกในการควบคุม ตรวจสอบระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่น ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนว่าสถานศึกษานั้นสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา และบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล

ตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 มาตรา 62 ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา การประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายใน การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาประกาศกำหนด

มาตรา 63 เมื่อสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรา 62 เสร็จสิ้นแล้วให้รายงานผลการประเมินต่อสภาสถาบันอุดมศึกษา และให้สภาสถาบันอุดมศึกษานำผลการประเมินดังกล่าวไปพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา และให้แจ้งให้สำนักงานปลัดกระทรวงทราบเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนั้นจากกฎหมายดังกล่าวการประกันคุณภาพจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพ

ภายนอก การประกันจึงเป็นการรับรองมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตามการเลือกเกณฑ์การประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาหรือการกำกับดูแลการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยนั้น ดังเช่น มหาวิทยาลัยสวนดุสิตก็สามารถพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในหรือ SDU Directions ขึ้นมาใช้เป็นการเฉพาะของตนเอง (มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2023) และในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏได้กำหนดหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพร่วมกัน ดังที่คณะกรรมการทบทวนเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏระดับคณะและสถาบัน (2564) อธิบายว่า ภารกิจหลักที่มหาวิทยาลัยจะต้องปฏิบัติ มี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนี้

1. เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏได้มีการพัฒนามุ่งสู่วิสัยทัศน์และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยระบบดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พรบ. การศึกษาแห่งชาติ และเป็นไปตามกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว มาตรฐานระดับชาติและนานาชาติ

2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับคณะหรือหน่วยงานเทียบเท่าและระดับสถาบันในภาพรวมตามระบบคุณภาพและกลไกที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น ๆ กำหนดขึ้น โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบคุณภาพต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ และได้มาตรฐาน

3. เพื่อให้คณะหรือหน่วยงานเทียบเท่า และมหาวิทยาลัยราชภัฏทราบสถานภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (Targets) และเป้าประสงค์ (Goals) ที่ตั้งไว้ตามจุดเน้นของตนเอง

4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับปรุงผลการดำเนินการในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

5. เพื่อให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้มั่นใจว่ามหาวิทยาลัยสามารถสร้างผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่กำหนด

6. เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

ดังนั้นไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะพัฒนาเกณฑ์การประกันคุณภาพขึ้นเองภายใต้การกำกับของสภามหาวิทยาลัย หรือมีการกำหนดให้ใช้เกณฑ์มาตรฐานสากลอย่าง AUN-QA ในระดับหลักสูตร และ EdPEX ในระดับคณะและมหาวิทยาลัยตามลำดับ เป้าหมายสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสามารถสรุปตามแนวคิดของ Kadish (2019) ได้ดังนี้

1. เพื่อรู้ถึงระดับถึงคุณภาพการศึกษาของสถาบันที่กำลังดำเนินงานอยู่ว่าบรรลุตามภารกิจหรือไม่

2. เพื่อส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาพัฒนาคุณภาพและวิธีการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อรู้ถึงความก้าวหน้าในด้านของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันศึกษานั้น ๆ
4. เพื่อรายงานสภาพของคุณภาพและมาตรฐาน ของสถาบันการศึกษาสู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. เพื่อตรวจสอบ สภาพจริงของปฏิบัติการ ของสถาบันการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาระบบพื้นฐานของมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับ แนวทางการปฏิบัติและวิธีการ ที่กำหนดไว้ของระบบประกัน คุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ
6. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะช่วยสะท้อนจุดแข็ง จุดสำคัญ ที่ปรับปรุง สถาบันการศึกษา เงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ
7. เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับสถาบันศึกษานั้น ๆ รวมไปถึงสะท้อนไปยังสังกัด
8. เพื่อส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง
9. เพื่อรายงานผลของการประเมินคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา ไปยังสาธารณะ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
10. เพื่อตอบสนองต่อหลักความโปร่งใสและหลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสถาบันการศึกษา

ทฤษฎีการประกันคุณภาพการศึกษาภายใต้บริบทของวัฒนธรรมไทย

แนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นแนวคิดที่กล่าวได้ว่าเป็นการวางระบบและการจัดการองค์การอย่างมีระบบและพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ แนวคิดนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากทฤษฎี Total Management Control ที่พัฒนาโดย W. Edward Deming ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสหรัฐอเมริกา แต่เติบโตที่ประเทศญี่ปุ่น (มินตรา จันทรเสถียรและคณะ, 2560) โดยในทศวรรษที่ 1950 หลังจากญี่ปุ่นได้รับความเสียหายอย่างมากจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา W. Edward Deming ได้เริ่มให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์การกับบรรดาผู้จัดการระดับแนวหน้าของญี่ปุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อสร้างกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ หรือกระบวนการทำงานของทุกสาขาวิชา รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ จากนั้นองค์กรต่างๆของญี่ปุ่นเริ่มนำแนวคิดของ W. Edward Deming มาปรับใช้กับภาคการผลิตจนถึงขั้นออกวารสารและหนังสือเพื่ออุทิศถึงการสำรวจและการนำแนวคิดบริหารองค์การมาใช้ในอุตสาหกรรมจำนวนมาก แนวคิดของเขาไม่เพียงที่จะเป็นการควบคุมคุณภาพและการผลิตเท่านั้น แต่ยังมิวิสัยทัศน์อย่างกว้างขวางในเรื่องของธรรมชาติขององค์กรและวิธีที่องค์กรควรปรับเปลี่ยนเพื่อบรรลุผลสำเร็จ พื้นฐานของแนวคิดนี้ คือการสำรวจตัวแปรที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง การวิเคราะห์

ตัวแปรเหล่านั้น การใช้สถิติ เพื่อกำหนดปรากฏการณ์ที่จะสร้างความเข้าใจอย่างเพียงพอ ซึ่งนำไปสู่การบังคับใช้และการเปลี่ยนแปลง (Gartner et al., 1988) ผลที่ตามมาภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมภายในประเทศญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ กลายเป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาด และพัฒนาจนถึงขั้นกลายเป็นสินค้าชั้นหนึ่ง และยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชาติที่เน้นการผลิต สินค้าที่มีคุณภาพดี ต่อมาในปี ค.ศ. 1951 ประเทศญี่ปุ่นโดยสมาคมนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (Japanese Union of Scientists and Engineers : JUSE) ได้จัดทำรางวัล Deming Prize เพื่อมอบให้กับบริษัท ที่มีผลงานด้านคุณภาพที่ดีเด่นในแต่ละปี (มินตรา จันทรเสถียรและคณะ, 2560) แนวคิดแรกที่ Deming เสนอให้กับ Union of Japanese Scientist and Engineers (JUSE) คือ PDCA Cycle ได้แก่ ในขั้นของการวางแผน (Plan) เป็นขั้นตอนของการระบุปัญหาและวิธีการสำหรับการแก้ปัญหา ในขั้นของการทำ (Do) เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการฝึกอบรมและการนำแผนไปใช้ ในขั้นของการตรวจสอบ (Check) เป็นขั้นของการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการนำไปใช้อยู่บนพื้นฐานของการวัด และกำหนดไว้ในแผน และในขั้นของการปฏิบัติ (Action) เป็นขั้นที่นำวิธีการที่เหมาะสมเพื่อปิดช่องว่างระหว่างสิ่งที่วางแผนกันผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง และเป็นฐานของหลักการ Kaizen ของญี่ปุ่นอีกด้วย (Tachiki, 2008) ต่อมาแนวคิดของการบริหารองค์การนี้ได้พัฒนาเป็น ทฤษฎี Total Quality Management หรือ TQM โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ยุวเรศมศรั ลิทธิชาญบัญชา, 2567)

TQM: Total Quality Management คือ การบริหารคุณภาพโดยรวม เป็นแนวทางการจัดการไปสู่ความสำเร็จระยะยาว ด้วยการฟัง ความพึงพอใจของลูกค้า การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ TQM มีหลักการสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ 1) มุ่งเน้นที่ลูกค้า (Focus on Customer) 2) วัฒนธรรมที่พนักงานทุกคนมีส่วนร่วม (Employee Involvement) 3) การบริหารที่มีกระบวนการเป็นศูนย์กลาง (Process Centered) 4) บูรณาการระบบ (Integrated Systems) 5) การวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ (Strategic and Systematic Approach) โดย กลยุทธ์คือ แนวคิดที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นไปที่ภาพใหญ่และระบบคือการคิดที่เน้นที่การดำเนินการ 6) ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง (Decision Making Base on Fact) และ 7) การสื่อสารภายในองค์กร (Communication) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎี TQM ให้ความสำคัญกับลูกค้าและการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนผ่านวงจรการทำงาน PDCA อย่างเป็นระบบ และเมื่อนำทฤษฎี TQM นี้มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาจึงมีความพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งระบบมาอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันหลักสูตรต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยของไทยและประเทศในอาเซียนได้พัฒนาเกณฑ์การประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตรที่เรียกว่าเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (Asean University Network Quality Assurance) หรือ AUN-QA ปัจจุบันเป็น Version 4 หลักแนวคิดของ AUN-QA คือการมุ่งเน้นการเชื่อมโยงและสอดคล้องกันระหว่าง การออกแบบเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน (Expected Learning Outcomes) การออกแบบกลยุทธ์การเรียนการสอน (Learning Strategies) และการออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ (Student Assessment)

โดยการพิจารณาองค์ประกอบของโปรแกรม 15 ด้าน และมีระดับคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 ได้แก่ 1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 2) ข้อกำหนดโปรแกรม 3) โครงสร้างโปรแกรมและเนื้อหาของโปรแกรม 4) กลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้อยู่ 5) การประเมินผู้เรียน 6) คุณภาพของทีมีวิชาการ 7) คุณภาพของทีมงานสนับสนุนการจัดทีมงานห้องสมุดห้องปฏิบัติการทีมบริหารและการให้บริการนักศึกษา 8) คุณภาพของผู้เรียนมีการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในมิติต่าง ๆ ตามผลลัพธ์ที่คาดหวัง 9) การให้คำแนะนำผู้เรียนและการให้การสนับสนุน 10) สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน 11) การประกันคุณภาพการสอนและการเรียน 12) กิจกรรมการพัฒนาทีมงาน 13) การให้ผลย้อนกลับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 14) ผลลัพธ์ และ 15) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (เทียน ทองแก้ว, 2567) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในด้านของคุณภาพของบัณฑิต ความคาดหวังของตลาดแรงงาน การสร้างความเป็นสากลให้กับสายอาชีพ และการมุ่งสู่ความเป็นโลกาภิวัตน์ การปกป้องลูกค้า หรือผู้ใช้บัณฑิต การขยายขอบเขตการศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำสู่การอุดมศึกษาในระดับมวลชน การตอบสนองต่อความต้องการของสังคม การให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับคุณภาพของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนผู้เรียนและความร่วมมือระหว่างประเทศ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2566) กล่าวโดยสรุปถึงความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎี TQM กับเกณฑ์การประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร AUN-QA คือ ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบัณฑิต โดยบัณฑิตถือเป็นลูกค้าในความหมายของ TQM การพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องใช้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทีมีวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดไม่ได้ประเมินเฉพาะนักศึกษา หลักสูตรหรือคณาจารย์เท่านั้น และที่สำคัญคือการทำงานอย่างมีระบบ ทุกหลักสูตรของมหาวิทยาลัยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การรับเข้า การผลิตนักศึกษา การขัดเกลาให้นักศึกษาจนกลายเป็นบัณฑิตที่ออกสู่สังคมที่เน้นวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้น AUN-QA จึงอยู่บนพื้นฐานของการจัดการองค์การอย่างเป็นระบบตามหลักการของทฤษฎี TQM อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีการประเมินทั้งองค์การมาใช้เป็นฐานของการประกันคุณภาพการศึกษาในบริบทของวัฒนธรรมไทยแตกต่างจากวัฒนธรรมความมีวินัยของญี่ปุ่น เนื่องด้วยความท้าทายเชิงระบบและความแตกต่างทางวัฒนธรรมกล่าวคือ ด้วยพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยเป็นแบบไพร่ฟ้า หมายถึง การมีอยู่ของลำดับชั้นสูงต่ำที่มองคนไม่เท่าเทียมและกลายเป็นหลักของการบริหารงานในองค์กรของรัฐในทุกยุคทุกสมัย ลักษณะวัฒนธรรมเช่นนี้ส่งผลให้การทำงานของรัฐบาลอยู่ภายใต้ “รัฐราชการ” ที่เน้นกลุ่มผลประโยชน์เป็นสำคัญที่เป็นกลไกหลักในการวางแผน การกำหนดนโยบายและการนำไปปฏิบัติ (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2552)

ในปี พ.ศ. 2558 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2558) ได้มีความพยายามในการเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม โดยอธิบายว่า วัฒนธรรม แบบไทยมองว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของคนไทยในเรื่องของบุญกรรม และเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ เช่น ความเชื่อที่ว่า ผู้ที่เกิดมาท่ามกลางเงินทอง ทรัพย์สิน อำนาจวาสนา เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน คนเราเกิดมาไม่เท่ากันด้วยเหตุที่บุญบาปมีสะสมไว้แต่ปางก่อนแตกต่างกันทำให้คนไทยยอมรับ

ความแตกต่างในฐานะ ตำแหน่งที่ลดหลั่นกันเป็นชั้น ๆ ว่า เป็นสิ่งธรรมดา และเป็นสิ่งธรรมชาติ และยึดถือความแตกต่างเป็นหลักสูงต่ำของฐานะ ตำแหน่งในการจัดระเบียบสังคม หรือความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ถึงผู้น้อย ความสัมพันธ์แบบลูกพี่ลูกน้อง ความสัมพันธ์แบบดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ ที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เอง เรียกว่าความสัมพันธ์แบบ ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์จะมีส่วนได้เปรียบในความสัมพันธ์ เพราะผู้อุปถัมภ์สามารถเลือกได้ว่า จะให้ความอุปถัมภ์แก่ใคร และกำหนดว่าผู้รับอุปถัมภ์จะต้องให้บริการอะไรตอบแทน ด้วยวัฒนธรรมเช่นนี้ส่งผลให้ ค่านิยมของสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่ผู้น้อย การขอความช่วยเหลือ การคุ้มครองและการฝากเนื้อฝากตัว การให้ของกำนัลเพื่อให้ผู้ใหญ่ให้รางวัลในสิ่งที่ตนเองต้องการ และระบบอุปถัมภ์นี้มีอยู่อย่างชัดเจนในระบบราชการของไทยรวมทั้งสถานศึกษาและยังเชื่อมโยงไปยังการช่วยเหลือให้บุคคลนั้นได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น ณ ขณะนั้นสถานิติบัญญัติแห่งชาติได้เสนอให้กำหนดการแก้ไขระบบอุปถัมภ์ เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน การกำหนดบทลงโทษและมาตรฐานทางจริยธรรม แม้ว่าในปัจจุบันมาตรฐานทางจริยธรรมจะถูกบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 อย่างไรก็ตามงานศึกษาวิจัยของอรรพรรณ สว่างอารมณ์ (2563) ที่ได้เก็บข้อมูลหลังการปฏิรูปประเทศ ก็ยังพบว่า คนในสังคมเห็นว่าผู้มีอำนาจมีความชอบธรรมถูกต้อง ผู้ถูกปกครองจะต้องปฏิบัติตาม เคารพและเชื่อฟัง งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย 4 รุ่น ได้แก่ รุ่น Baby Boomer Generation X Generation Y และ Generation Z พบว่าถึงแม้ Generation Y และ Generation Z จะมีแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างไรก็ตามจุดเหมือนของทั้ง 4 รุ่นนี้ต่างยังมีความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอยู่เช่นเดียวกัน ด้วยลักษณะทางวัฒนธรรมเช่นนี้ขัดแย้งกับการทำงานเชิงระบบตามทฤษฎีของการประกันคุณภาพที่เน้นการมีส่วนร่วมและผลักดันให้ทุกคนในองค์กรมีความเสมอภาคในการทำงานเพื่อเป้าหมายเดียวกัน การให้ความสำคัญกับทุกหน่วยที่สามารถสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองมาได้ และการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ด้วยสถานะของอาจารย์มหาวิทยาลัยในปัจจุบันที่ไม่ใช่ข้าราชการ เปลี่ยนสถานะเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยที่ต้องต่อสัญญาจ้างตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ งานวิจัยต่าง ๆ ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า สถานะของการเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยไม่มีความมั่นคง ไม่มีสวัสดิการเทียบเท่ากับข้าราชการและส่งผลกระทบต่อการทำงาน สมชาย เจริญกิจ (2565) กล่าวว่าระบบกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาขาดเอกภาพของระบบพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและมาตรฐานการจ้างพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ สอดคล้องกับศรัณย์ จงรักษ์ (2563) ที่อธิบายว่า ในมหาวิทยาลัยโดยมากจะมีการแบ่งแรงงานอาจารย์ออกเป็นกลุ่ม ๆ อาจารย์มหาวิทยาลัยบางส่วนโดยเฉพาะอาจารย์ประเภทที่ต้องต่อสัญญาจ้างมีแนวโน้มที่จะถูกเอาเปรียบและมักถูกผลักให้กลายเป็นคนชั้นสองในมหาวิทยาลัย ด้วยวัฒนธรรมของระบบราชการประกอบกับสถานะความไม่มั่นคงของ

อาจารย์มหาวิทยาลัยในปัจจุบันอาจส่งผลให้ผลการประกันคุณภาพการศึกษาที่ปรากฏออกมาไม่ได้สะท้อนผลลัพธ์และระดับคุณภาพจริง ๆ ของมหาวิทยาลัย

การประกันคุณภาพการศึกษาในสภาวะล้มเหลวของการศึกษาไทย

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆในประเทศไทยได้แบ่งการประกันคุณภาพการศึกษาภายในออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับหลักสูตร ระดับคณะและระดับสถาบัน โดยมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย กำลังอยู่ในระหว่างเปลี่ยนผ่านจากการประเมินตามเล่มคู่มือการประกันคุณภาพภายในในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) ไปใช้เกณฑ์ AUN-QA ในระดับหลักสูตรและ EdPEX ในระดับคณะและระดับสถาบัน โดยแนวคิดของการนำ AUN-QA หรือตัวแบบระบบประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมาใช้ในการประเมินระดับหลักสูตร มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 จนถึงปัจจุบัน แนวคิดของ AUN-QA เป็นการประกันคุณภาพโดยยึดหลักองค์รวมในการยกมาตรฐานคุณภาพวิชาการและส่งเสริมวิชาการการวิจัยและการบริการประกอบด้วยมิติสำคัญคือมิติทางกลยุทธ์ระบบและการปฏิบัติ โดยเกณฑ์คุณภาพของระดับโปรแกรมมีทั้งหมด 15 ข้อ และมีระดับคะแนนตั้งแต่ 1-7 (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, 2566; เทียน ทองแก้ว, 2567) ซึ่งให้ความสำคัญทั้งด้านการเรียนการสอน คุณภาพของผู้เรียน คุณภาพของหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงฝ่ายสนับสนุน อย่างไรก็ตามแม้สถาบันอุดมศึกษาพยายามอย่างมากที่จะดำเนินการประกันคุณภาพมาอย่างต่อเนื่อง แต่คุณภาพการศึกษาของชาติในมิติต่าง ๆ ยังคงอยู่ในสถานะที่น่ากังวลดังมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลของโลกของคนไทยจัดอยู่ในระดับต่ำมาก ดังรายงานของ Education First (2024) ได้จัดอันดับประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการที่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษสูง โดยมีการจัดอันดับจำนวน 116 ประเทศทั่วโลก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2.1 ล้านคนทั่วทุกภูมิภาคของโลกและอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างคือ 25 ปี ผลการสำรวจพบว่าประเทศเนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์และออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการใช้ภาษาอังกฤษสูงสุด 3 ลำดับแรก โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับ 106 ของโลก ศักยภาพในการใช้ภาษาอังกฤษในชาติอาเซียน (ASEAN) ไม่เพียงต่ำกว่าสิงคโปร์ มาเลเซียและเวียดนามเท่านั้นแต่ยังต่ำกว่าเมียนมาร์อีกด้วย ประเทศในอาเซียนที่ไทยมีศักยภาพด้านภาษาอังกฤษสูงกว่า คือ กัมพูชา Education First (2024) ยังรายงานอีกด้วยว่า ภาษาอังกฤษเกี่ยวข้องโดยตรงกับโอกาสในการจ้างงาน การพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเนื่องจากงานวิจัยต่าง ๆ ในโลกส่วนใหญ่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ สะท้อนให้เห็นว่าทักษะด้านภาษาอังกฤษที่คนไทยเรียนมาตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาไม่สามารถทำให้คนไทยพัฒนาขึ้นได้

2. ผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก จากการศึกษาผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกโดย Times Higher Education ที่ประเมินการศึกษาในระดับอุดมศึกษาใน 5 ด้าน 13 ตัวชี้วัด ได้แก่วรรณกรรมไปด้วย

13 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ด้านการเรียนการสอน (Teaching) ประกอบไปด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ สัดส่วนนักศึกษาปริญญาเอกที่สำเร็จการศึกษาแล้วต่อนักศึกษาปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษาแล้ว สัดส่วนนักศึกษาปริญญาเอกที่สำเร็จการศึกษาแล้วต่อบุคลากรทางวิชาการ ชื่อเสียงด้านการสอน รายได้ของสถาบันต่อจำนวนบุคลากรทางวิชาการ และสัดส่วนของบุคลากรทางวิชาการต่อนักศึกษาทั้งหมด 2) ด้านการวิจัย (Research) ประกอบไปด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ผลงานตีพิมพ์ต่อบุคลากรทั้งหมด รายได้ของสถาบันต่อจำนวนบุคลากรทางวิชาการ และชื่อเสียงด้านการวิจัย 3) ด้านการอ้างอิงในผลงานวิจัย (Citations) 4) ด้านความเป็นนานาชาติ (International outlook) ประกอบไปด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ สัดส่วนบุคลากรด้านวิชาการต่างชาติต่อบุคลากรด้านวิชาการทั้งหมด ความร่วมมือระดับนานาชาติ และ สัดส่วนนักศึกษาต่างชาติต่อนักศึกษาทั้งหมด และ 5) ด้านรายได้ทางอุตสาหกรรม (Industry) ผลการจัดอันดับในปี ค.ศ. 2025 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอันเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยถูกจัดอยู่ในอันดับดีที่สุดของประเทศ แต่อยู่ในอันดับ 601-800 ของมหาวิทยาลัยทั่วโลก เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) โดยไม่นับมหาวิทยาลัยในสิงคโปร์ที่อยู่ในอันดับ Top 20 ของโลกมาอย่างยาวนาน มหาวิทยาลัยในมาเลเซียจำนวนมากมีอันดับโลกที่สูงกว่าไทย อาทิ Sunway University, Universiti Kebangsaan Malaysia, Universiti Sains Malaysia, Universiti Teknologi Malaysia และ Universiti Utara Malaysia ที่ถูกจัดอยู่ในอันดับ 401-500 (Times Higher Education, 2024)

3. ปัญหาคุณภาพของบัณฑิตที่ไม่ตรงกับตลาดแรงงาน สะท้อนว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ได้ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ทำให้มหาวิทยาลัยต่างๆ มีแนวโน้มที่มีนักศึกษาลดน้อยลง ขณะที่นักศึกษาไทยก็ขาดทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล ดังที่มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) ได้ศึกษาวิจัยและพบว่าเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ผู้ว่างงานที่เรียนจบระดับอุดมศึกษานั้นมีสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับระดับการศึกษาอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาการทำงานไม่ตรงสาย ผลการสำรวจพฤติกรรมการทำงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สเต็ม หรือ STEM) โดยกระทรวงแรงงาน ซึ่งจัดทำระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2561 จากกลุ่มตัวอย่าง 8,557 สามารถหางานทำได้ทั้งหมด 5,110 คน ในกลุ่มนี้มีเพียงร้อยละ 71 เท่านั้นที่ทำงานสอดคล้องกับวิชาที่สำเร็จการศึกษา กลุ่มที่ทำงานไม่สอดคล้องกับวิชาที่สำเร็จนั้นมีหลายสาขาวิชา โดยกลุ่มที่ประสบปัญหาความไม่สอดคล้องมากกว่าร้อยละ 50 อาทิเช่น สถิติ ชีววิทยา เทคโนโลยีชีวภาพ ปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนผ่านกลุ่มที่ไม่มีงานทำ โดยระบุสาเหตุที่ใหญ่ที่สุดมาจากการหางานตรงกับสาขาวิชาที่สำเร็จไม่ได้มากถึงร้อยละ 41 สอดคล้องกับข้อมูลของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่วิเคราะห์ปัญหาหลักด้าน AI ของประเทศไทย พบว่ามี 2 ปัญหาหลัก คือ การขาดแคลนบุคลากรและการประยุกต์ใช้ AI ยังมีน้อย ซึ่งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้หาทางแก้ปัญหาจึงนำมาสู่การประกาศใช้ “นโยบาย อว. For AI” เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาทักษะ AI และนวัตกรรม AI เพื่อยกระดับความสามารถและโอกาสในการทำงานให้กับคนไทยมากขึ้น (พรชิตา รุกขชาติ, 2567)

4. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีความซับซ้อนและสร้างความสับสนให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัยในการปรับตัว รายงานวิจัยของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) อธิบายว่า ระบบประกันคุณภาพมีหลากหลายระบบ มหาวิทยาลัยสามารถเลือกใช้ระบบต่างกัน และตัวชี้วัดก็มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง เช่น กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (Thai Qualifications Framework for Higher Education หรือ TQF) เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ด้านการประเมินคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยมีอิสระในการเลือกระบบที่จะใช้ อาจเป็นระบบที่สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา (สมอ.) จัดทำขึ้นหรือใช้ระบบอื่น เช่น ระบบ AUN-QA ระบบ EdPEX หรือพัฒนาระบบขึ้นมาเอง การมีระบบประกันหลายระบบทำให้เกิดความซับซ้อนและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งเทือนทองแก้ว (2567) ได้ให้ทัศนะในประเด็นนี้เช่นเดียวกันว่า เมื่อการประกันคุณภาพระดับหลักสูตรใช้เกณฑ์การประเมินด้วย AUN-QA แต่การประกันคุณภาพของคณะและมหาวิทยาลัยใช้ระบบ EdPEX จะเห็นความเชื่อมโยงของการพัฒนามหาวิทยาลัยได้อย่างไร

บทสรุป

การประกันคุณภาพเป็นขั้นตอนการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาที่แบ่งออกเป็นประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายในเป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบ วิธีการปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา หลักสูตรคณะและสถาบันการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบว่าการดำเนินงานของหลักสูตรนั้นๆ เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นการ ตรวจสอบคุณภาพ ของสถาบัน หรือองค์การภายนอก เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินงานของสถาบันการศึกษานั้นๆ จะมีคุณภาพหรือไม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองคุณภาพนั้น ดังนั้นการประกันคุณภาพจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง และเกี่ยวข้องกับคณาจารย์และเจ้าหน้าที่รวมถึงทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัย การประกันคุณภาพมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Total Quality Management ที่ให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยวงจร PDCA ปัจจุบันมหาวิทยาลัยโดยสภามหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีอำนาจในการกำหนดและเลือกใช้ว่าจะใช้ระบบการประกันคุณภาพระดับหลักสูตร ระดับคณะและระดับมหาวิทยาลัยแบบใด อย่างไรก็ตามแม้ว่าการประกันคุณภาพจะดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเกือบ 2 ทศวรรษ แต่คุณภาพของการศึกษาไทยก็ยังคงล้มเหลวในระดับสากลทั้งระดับภาษาอังกฤษของคนไทยที่อยู่ในระดับต่ำมาก มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดของไทยก็อยู่ในลำดับ 601-800 ของโลก สภาวการณ์ที่ทักษะของบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผวนกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสทางการศึกษาของครัวเรือนที่ยังคงทวีความรุนแรง นำไปสู่การตั้งคำถามสำคัญต่อประสิทธิผลของระบบประกันคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันว่า กลไกดังกล่าวสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้จริงตามเจตนารมณ์ หรือเป็นเพียงกระบวนการตามภาระหน้าที่ (Compliance-driven) ที่สร้างภาระงานแก่บุคลากรโดยไม่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- Education First. (2024). **EF EPI EF English Proficiency Index A Ranking of 116 Countries and Regions by English Skills**. Retrieved May 10, 2025, from <https://www.ef.com/assetscdn/WIBlwq6RdJvcD9bc8RMd/cefcom-epi-site/reports/2024/ef-epi-2024-english.pdf>
- Gartner, W, B. & Naughton, M, J. (1988). **The Deming Theory of Management**. *Academy of Management Review*, 13(1), 138-142.
- Hacquebord, H. & Berg, P. H. (1980). Quality assurance: Its history and meaning. *South African Journal of Business Management*, 11(4), 134-140.
- Kadish, P. (2019). Educational Quality Assurance in Thailand: *Journal of MCU Humanities Review*, 5(2), 175-183.
- Tachiki, D. (2008). **TQM IN JAPAN Deming, Juran and Ishikawa**. Retrieved May 10, 2025, from https://www.researchgate.net/publication/273382233_TQM_IN_JAPAN_Deming_Juran_and_Ishikawa
- Times Higher Education. (2024). **World University Rankings 2025**. Retrieved May,10 2025, from <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/latest/world-ranking>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา**. ค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.onesqa.or.th/upload/download/202110150943124.pdf>
- คณะกรรมการทบทวนเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏระดับคณะและสถาบัน. (2564). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏระดับคณะและสถาบัน (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2564)**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- เพื่อน ทองแก้ว. (2567). **เอกสารประกอบการสอนการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- พรชิตา รุกขชาติ. (2567). **ศุภมาส " ประกาศนโยบาย "อว. for AI" ติดอาวุธคนไทยใช้ AI พัฒนาประเทศ ชู flagship การพลิกโฉมมหาวิทยาลัยด้วย AI ผลัก 3 แผนงานเด่น หนุน AI เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างบุคลากรด้าน AI 3 หมื่นคนใน 3 ปี**. ค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/news-and-announce-all/news-all/106-minister-supamas/10300-for-ai-ai-fagship-al-3-al-ai-3-3-al.html>

พระเมธีปริยัติธาดา พระมหาสิริวัฒนา สิริวัชรวรกุล สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต และชมพูนุช ช้างเจริญ.

(2564). การประกันคุณภาพการศึกษา EDUCATION QUALITY ASSURANCE. วารสาร
ครุศาสตร์ปริทรรศน์. 8(1), 375-389.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2566). คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร
ตามเกณฑ์ AUN-QA Version 4.0. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2566). SDU Directions: SMALL but SMART revised version.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

มินตรา จันทรเสถียร เพียงฟ้า ยวงแก้ว และสุพรรณิ อึ้งปัญสัตวงศ์. (2560). การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร
(Total Quality Management). วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1-9.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ประเทศไทยในอนาคต
Future Thailand มิติที่ 3 การศึกษาไทย Future Thailand: Education.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ยุเรศมคุณ สุทธิชาญบัญชา. (2567). ระบบสุขภาพมาตรฐานหน่วยบริการสุขภาพและการ ประกัน
คุณภาพสถานพยาบาล EdPEX (TQM/TQA/TQC/HA/JCI). ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม
2568, จาก [www.ramachec.com/AD/DocumentFile/20240617131015_File_TQM%
20,TQA,HA,JCI,_17%20June%2024.pdf](http://www.ramachec.com/AD/DocumentFile/20240617131015_File_TQM%20,TQA,HA,JCI,_17%20June%2024.pdf)

ศรันย์ จงรักษ์. (2563). อาจารย์สถานระยองในมหาวิทยาลัยไทย. บทความในการประชุมวิชาการนิติ
สังคมศาสตร์ระดับชาติหัวข้อ “จินตนาการใหม่ ภูมิทัศน์นิติศาสตร์ไทย”, 1-11.

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2558). การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม.

กรุงเทพมหานคร: สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

สมชาย เจริญกิจ. (2565). ปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี, 10(1), 73-85.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับ
อัปเดต). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับ
อุดมศึกษา พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

อรรธรณ สว่างอารมณ์. (2563). การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง 4 รุ่น: กรณีศึกษา
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อุไรวรรณ ธนสกลิต. (2552). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
พระปกเกล้า.